

Paaiškinti, kas lemia pinigų paklausą ir pasiūlą ekonomikoje. Žinoti pagrindines pinigų paklausos teorijas ir jų skirtumus. Paaiškinti kiekybinės pinigų teorijos mainų lygtį, gebėti ją taikyti skaičiavimuose

Pinigų rinką apibūdina pinigų paklausa ir pasiūla.

Pinigų paklausa susijusi su dviem pinigų funkcijomis – mainų priemonės ir taupymo priemonės. Ji nagrinėjama remiantis dvejomis pagrindinėmis teorijomis: monetaristine (iš esmės klasikine) ir keinsistine. Keinsistinė pinigų paklausos teorija nagrinėja bendrąją pinigų paklausą, kuri susideda iš dviejų dalių: pinigų paklausos sandoriams vykdyti ir pinigų kaip aktyvų (turto arba kaip taupymo priemonės) paklausos. Klasikinė ekonomikos teorija pinigų paklausą apibūdina kiekybine pinigų teorija, kurios laikosi ir monetaristai. Klasikai pinigų paklausą siejo tik su poreikiu aptarnauti sandorius, t. y. su pinigais kaip mainų priemone.

Ekonomikos sistemos subjektai, dalyvaudami prekių, paslaugų ir gamybos veiksnių mainuose, turi turėti pinigų. Jie gaunami mainais už parduotas prekes bei paslaugas ir gamybos veiksnius. Pinigų paklausa – tai pinigų kiekis, ekonomikos sistemos subjektams reikalingas ūkiniams sandoriams vykdyti, t. y. tarpininkauti visų pateiktų parduoti prekių ir paslaugų mainams.

Pinigų kiekis, reikalingas sandoriams vykdyti, priklauso nuo prekių ir paslaugų vertės, t. y. nominaliojo bendrojo vidaus produkto. Kuo didesnė bendra prekių ir paslaugų, pateiktų mainams, vertė, tuo daugiau pinigų reikia sandoriams sudaryti. Pinigų paklausa priklauso ir nuo to, keliems sandoriams tarpininkavo kiekvienas piniginis vienetas. Tai parodo pinigų apyvartos, arba cirkuliacijos, greitis. **Pinigų apyvartos greitis** – piniginio vieneto, panaudoto per metus šalyje pagamintoms prekėms ir paslaugoms (bendrajam vidaus produktui) pirkti, vidutinis apyvartų skaičius.

Kiekybinės pinigų teorijos esmę nusako I. Fišerio sudaryta **mainų lygtis** (tapatybė). Pagal ją pinigų, esančių apyvartoje, kiekis, padaugintas iš pinigų apyvartos greičio, turi būti lygus bendram prekių ir paslaugų, pagamintų šalyje per metus, kiekiui, padaugintam iš šių prekių ir paslaugų kainų:

$$M \times V = Q \times P,$$

kur: M – pinigų kiekis apyvartoje; V – pinigų apyvartos greitis; Q – gamybos apimtis per metus (realusis BVP); P – bendrasis kainų lygis; $M \times V$ – parodo pinigų kiekį, užmokėtą perkant prekes; jis nulemia pinigų pasiūlą; $Q \times P$ – nominalusis BVP, nulemiantis pinigų paklausą.

Kadangi $Q \times P$ yra nominalusis BVP, tai šią tapatybę galima suformuluoti ir paprasčiau: pinigų kiekio ir pinigų apyvartos greičio sandauga yra lygi nominaliajam BVP.

Ši kiekybinės pinigų teorijos tapatybė rodo, kad pinigų kiekis, sumokėtas perkant prekes ir paslaugas per tam tikrą laiką, turi būti lygus per tą laiką pagamintų prekių ir paslaugų vertei. Tai reiškia, kad kiekvienais metais ekonomikoje pinigų turi būti tiek, kad galima būtų apmokėti už tais metais pagamintą bendrąjį vidaus produktą, įvertintą tų metų kainomis.

Tapatybė rodo pusiausvyrą ne tik produktų, bet ir pinigų rinkose.

Jeigu pinigų į apyvartą bus išleista daugiau arba padidės pinigų apyvartos greitis, tai, siekiant išsaugoti tapatybės lygybę, turi padidėti kainų lygis, o tai ne kas kita, kaip infliacija. Pinigų apyvartos greitis – pakankamai pastovus dydis.

Jei mainų lygties dydžiai kinta nežymiai (iki 10 proc.), taikoma ši lygybė:

$$\Delta M(\%) + \Delta V(\%) = \Delta Q(\%) + \Delta P(\%).$$

Pagal keinsistinę pinigų paklausos teoriją pinigų paklausa susideda iš sandorio pinigų paklausos ir pinigų kaip aktyvų paklausos. Sandorio pinigų paklausa – tai pinigai, būtini sandoriams atlikti. Ji priklauso nuo produktų bei gamybos veiksnių kiekio ir jų kainų lygio bei pinigų apyvartos greičio. Tačiau sandorio pinigų paklausa nepriklauso nuo palūkanų normos. Pinigų kaip aktyvų paklausa – tai paklausa įvairios formos finansiniam turtui: akcijoms, obligacijoms, pinigų sąskaitoms, gryniesiems pinigams. Pinigų kaip aktyvų paklausos dydį lemia palūkanų normos dydis: kuo didesnė palūkanų norma, tuo mažiau žmonės stengsis turėti pinigų ir mažiau jų skolinsis.

Rinkos ekonomikoje dalį funkcijų atlieka valstybė. Pinigų pasiūla – tai valstybės monopolija. Pinigų pasiūlą kontroliuoja šalies centrinis bankas. Jis vykdo pinigų emisiją (leidžia pinigus) ir valdo komercinių bankų pinigų aktyvus. Centrinis bankas, keisdamas privalomųjų atsargų normą, pirkdamas ir parduodamas vertybinius popierius bei taikydamas kitas priemones, reguliuoja pinigų pasiūlą šalyje.

Pinigų pasiūla, arba pinigų kiekis – tai ūkyje naudojamų pinigų (banknotų, monetų, indėlių taupomosiose ir einamosiose sąskaitose) kiekis.